

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Dijital girişimcilik ekosisteminde sürdürülebilirlik

Sustainability in the digital entrepreneurship ecosystem

Meri Taksi Deveciyan

Öğr. Gör. Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi, İİBF, UTC bölümü, Türkiye, e-mail: meritaksideveciyan@gmail.com

Öz

Dijital girişimciliğin ve dijital iş ekosisteminin bilinen faydalarına rağmen, ortaya çıkan teknolojilerin ve modern iş modellerinin uygulanması kaçınılmaz şekilde sürdürülebilir yönetim zorluklarını (sosyal ağlardaki güvenlik açıklarının bozulması/açığa çıkması, hem ağ denetçileri hem de görevliler için ek sosyo-teknik baskı vb.) da beraberinde getirmektedir. Teorik açıdan bakıldığında, çalışma, genel olarak dijital girişimcilik teorik yapısına ve nasıl yapıldığına katkıda bulunan, dijital girişimcilik ile sürdürülebilirlik arasındaki bağlantıyı anlamak için kavramsal bir inceleme gerçekleştirmektedir. Çalışmada dijital girişimcilikte sürdürülebilirlik boyutu ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan ele alınarak incelenmektedir. Ayrıca çalışma ile bilimsel literatür üzerine inceleme, dijital girişimcilik, dijital iş ekosistemi alanlarının sürdürülebilirlik boyutundaki yapısına genel bir bakış sunulması amaçlanmaktadır. Araştırmanın yöntem kısmında ise meta analizi yönteminden faydalanılarak ulusal ve uluslararası literatürde dijital girişimcilik ekosisteminde sürdürülebilirlik boyutunda yapılmış birbirinden bağımsız birden çok araştırmanın sonuçları birleştirilmiştir. Ayrıca MAXQDA 2022 nitel veri analizinden faydalanılarak incelenen makalelerin özetlerinde en sık tekrarlanan kelimeler ile ele alınan konu/değişkenler kelime bulutu analizi ile kavramsallaştırılmıştır. Makalenin, dijital girişimcilik ve sürdürülebilirlik terimlerinin birlikte kavramsal çerçevesini tasvir etmesi ve bu alanda çalışmak isteyenlere farkındalık yaratması beklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Dijital Girişimcilik, Dijital Girişimcilikte Sürdürülebilirlik, Dijital Girişimcilik Ekosistemi

Citation/Atf: TAKSİ DEVECİYAN, M. (2023). Dijital girişimcilik ekosisteminde sürdürülebilirlik. *Journal of Awareness*. 8(1): 77-88, DOI: 10.26809/joa.1978

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Meri Taksi Deveciyan
E-mail: meritaksideveciyan@gmail.com

Bu çalışma, Creative Commons Atif 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

By changing and upending the dynamics of the economy and society as a whole, digital technologies offer entrepreneurs new opportunities with potential impact on economic, environmental and social value creation. Despite the well-known benefits of digital entrepreneurship and the digital business ecosystem, the implementation of emerging technologies and modern business models inevitably brings with it sustainable management challenges (deterioration/exposure of security vulnerabilities in social networks, additional socio-technical pressure for both network auditors and officials, etc.). In the study, the sustainability dimension in digital entrepreneurship is examined from economic, social and environmental perspectives. In addition, the study aims to provide a critical review of the scientific literature and an overview of the sustainability aspect of digital entrepreneurship and digital business ecosystem areas. In the method part of the research, the results of multiple independent researches made in the dimension of sustainability in the digital entrepreneurship ecosystem in the national and international literature were combined by using the meta-analysis method. With the study, a critical review of the scientific literature and an overview of the sustainability dimension of the digital entrepreneurship digital business ecosystem areas are presented. In addition, using the MAXQDA 2022 qualitative data analysis, the most frequently repeated words in the abstracts of the articles examined and the subject/variables discussed were conceptualized by word cloud analysis. The article describes the conceptual framework of the terms digital entrepreneurship and sustainability together.

Keywords: Digital Entrepreneurship, Sustainability in Digital Entrepreneurship, Digital Entrepreneurship Ecosystem

1. GİRİŞ

Girişimcilik, çevrenin, kaynakların ve toplumun sürdürülebilir gelişimi için kilit bir çözüm haline gelmiştir. Girişimcilerin kişisel çıkarlara ve özel ekonomik gelirler arayan rasyonel karar vermeye yönelik güçlü bir eğilime sahip olduklarını öne süren ana akım girişimcilik araştırmalarına rağmen, girişimciler her zaman bir etik ikileme karşı karşıya kalmaktadırlar (Xu vd., 2022:2). Günümüzün teknolojik ve dijital gelişmeleri göz önüne alındığında da, girişimciler, dijital zorlukların üstesinden gelmek ve ortaya çıkan fırsatları değerlendirmek için geleneksel stratejilerini, prosedürlerini ve iş modellerini uyarlamaya veya dönüştürmeye zorlanmaktadır. Dahası, dijital teknolojilerdeki (örn. nesnelerin interneti, yapay zeka ve büyük veri) istikrarlı ilerlemeler, yeni dijital girişimler için alan açmaktadır.

Dijital ekosistemin varlığı veya gelişimi üzerine inşa edilen dijital girişimcilik, ekonomik, çevresel ve sosyal bakış açılarından sürdürülebilir işi teşvik etme potansiyeline sahiptir. İşletmelerin dijitalleşmesi, çeşitli fırsatlar yaratmakta ve bu fırsatlar işletmelerin stratejik olarak varlık de-

vamlılığında, rekabetinde önem teşkil ederek daha yüksek düzeyde sürdürülebilirlik sağlamaktadır. Dijital girişimciliği etkinleştiren dijital çözümler bağlantı ve erişilebilirliği iyileştirmekte, maliyetleri ve karbon ayak izini düşürmekte ve kullanıcıların dahil edilmesini ve katılımını teşvik etmektedir. Öte yandan paydaşların sürdürülebilirlik kaygıları, dijital teknolojiler gibi sürdürülebilir çözümlerin benimsenmesini teşvik etmektedir (Lichtenthaler, 2021).

Çalışma ile ilk olarak, araştırma konusunun bilgi yapısının anlaşılmasına katkıda bulunmakta ve temel bilgi boşluklarının belirlenmesine yardımcı olarak dijital girişimcilik ve sürdürülebilirlik üzerine mevcut araştırmaların sistematik değerlendirmesi sunulmaktadır. İkinci olarak, makale dijital girişimcilik ile sürdürülebilirlik arasındaki bağlantı anlayışını, ekonomik (kar), çevresel (gezegen) ve sosyal (insan) refah gibi farklı boyutlarda genişletmektedir. Son olarak da bir araştırma gündemi önererek ileriki araştırmalar için potansiyel çalışma alanları tavsiye edilmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dijital Girişimcilik

Girişimcilik genellikle yenilikçi dinamiklerin ve ekonomik büyümenin itici gücü olarak görülür ve Schumpeterci yaklaşımda girişimciler “yaratıcı yıkıcılar” olarak görülmektedir. Dijital teknolojilerin yakın zamandaki gelişimi, hem mevcut işletmelerin dijitalleşmesi hem de dijitalleştirilmiş firmaların yaratılması yoluyla girişimcilik sürecini güçlü bir şekilde etkilemiştir (Fernandes vd., 2022). Bu arka plana karşı dijital ekonomi, dijital teknolojilerin kullanılmasıyla sağlanan girişimci eylemi açıklamaktadır (Fernandes vd., 2022). Çünkü dijital ekonominin büyümesi, varlığını büyük ölçüde dijital teknolojilerin desteklediği girişimcilik faaliyetine borçludur. Günümüzün teknolojik ve dijital gelişmeleri göz önüne alındığında, birçok sektör, dijital zorlukların üstesinden gelmek ve ortaya çıkan fırsatları değerlendirmek için geleneksel stratejilerini, prosedürlerini ve iş modellerini uyarlamaya

veya dönüştürmeye zorlanmaktadır. Aşağıda yer alan tablo 1 ile literatürde dijital girişimcilik ile alakalı tanımlara yer verilmiştir (Korpela & Taipale, 2013). Tablo 1’ ele alınan çalışmalara ilave, çalışmada dijital girişimcilik tanımı olarak benimsenen; Korpela & Taipale, (2013)’e göre tanımlanmış olan; “*dijital girişimcilik ekosistemi yenilikçi fikirler için potansiyel oluşturmaktadır*” ifadesi olmaktadır. Dijital girişimcilik ekosistemi üzerindeki engeller tespit edilerek ağların gelişiminin sağlanması ve bunların pratikte uygulanarak bilgi ağlarının oluşturulması ile süreç daha verimli hale gelmektedir.

2.2. Dijital Girişimcilik Ekosistemi

Sussan ve Acs (2017), girişimcilik ekosistemini, küresel ekonomideki birçok kullanıcı ve aracı için dijital şirketler ve yenilikçi ürünler ve hizmetler oluşturan girişimcilerden oluşan bir sistem olarak tanımlamaktadır. Dijital girişimcilik ekosistemi, küresel ekonomideki birçok kullanıcı ve temsilci için dijital şirketler ve yenilikçi

Tablo1. Dijital Girişimcilik Tanımları

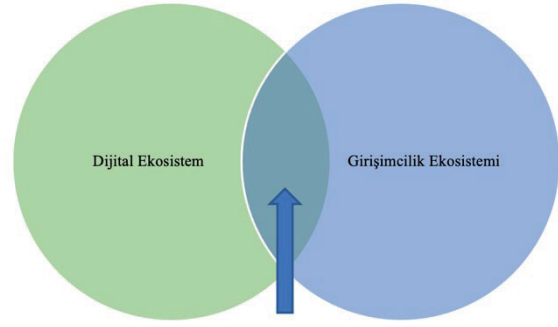
Hull et al. (2007)	“Dijital girişimcilik, geleneksel bir organizasyonda fiziksel olabilecek şeylerin bir kısmının veya tamamının dijital hale getirildiği bir girişimcilik alt kategorisidir”.
Davidson ve Vaast (2010)	Dijital girişimciliği, dijital medya ve diğer bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımına dayalı fırsatların peşinde koşmak olarak tanımlanmaktadır.
Nambisan (2017)	“Dijital teknolojilerin ve girişimciliğin kesişimi” olarak dijital girişimcilik ele alınmaktadır.
Sussan and Acs (2017)	Dijital girişimcilik [...], dijital teknolojileri kullanan ticari, sosyal, devlet veya kurumsal herhangi bir girişimde yer alan herhangi bir aracı içerir. [...] Başka bir deyişle, dijital katılım gerektiren ancak kendi başına dijital olmayacak faaliyetler gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin, bir Uber taksi şoförü
Richter et al(2017)	Dijital girişimcilik [...], dijital nişler işgal etmek, iş fırsatlarından para kazanmak, yenilikçi, radikal ve risk almak olarak tanımlanmaktadır.
Sahut vd. (2021)	Dijital bilginin etkili bir şekilde edinilmesi, işlenmesi, dağıtımı ve tüketimini desteklemek için çeşitli sosyo-teknik dijital kolaylaştırıcıların kullanımı yoluyla girişimci bir dijital değer yaratma süreci olarak ifade edilmektedir.

ürünler ve hizmetler yaratan Schumpeterian (1911) girişimcilerinden oluşur (Sussan & Acs, 2017). Dijital girişimcilik ekosistemi literatürü, dijital teknolojilerin nasıl yeni tür girişimcilik ekosistemleri yarattığına dair kapsayıcı ve sistemli bir görüş sağlamayı amaçlamaktadır. Dijital girişimcilik ekosistemi hakkında yeni oluşan literatür, girişimcilik ekosistemlerinin entegrasyonuna dayanmaktadır. Dijital bir ekosistem, "...sistem faydasını arttırmak, fayda elde etmek ve bilgi paylaşımını, işbirliğini ve sistem yeniliğini teşvik etmek için varlıklar arasındaki etkileşime odaklanan heterojen dijital varlıklardan ve bunların karşılıklı ilişkilerinden oluşan kendi kendini organize eden, ölçeklenebilir ve sürdürülebilir bir sistem" olarak tanımlanmaktadır (Li vd., 2012:119).

Sussan & Acs (2017), girişimcilik ekosisteminin (kurumlar ve araçlar) ve dijital ekosistemin (kullanıcılar, dijital altyapı) entegrasyonuna dayalı dijital çağda girişimcilik anlayışımızdaki boşluğu doldurmak için bir çerçeve sunmakta ve çalışmalarında tüketicilerin bireysel ve sosyal davranışlarına ilişkin iç görüleri birleştiren araçların ve kullanıcıların sayısı, analizin merkezi noktası haline gelmektedir.

Bir dijital ekosistemin kullanıcıları ve katılımcısı ise, internete bağlı cihazlara, bilgisayarlara, cep telefonlarına, tabletlere erişme fırsatına sahip olan herkes olmaktadır. Dünya çapında web, bilgi, veri ve hatta ücretsiz emek sağlamak ve bunlara erişmek için açık bir alan yaratmaktadır. Bu nedenle dijital ekosistemler, kullanıcıların aynı zamanda sağlayıcı olarak hareket edebildiği hizmet odaklı bir mantık üzerinde çalışan bir tür kendi kendini üreten doğaya sahiptir. Böylece dijital ekosistemler girişimciler için büyük fırsatlar sunmaktadır. Bununla birlikte, dijital bir ekosistem oluşturmak, birçok dahili ve harici paydaşı içeren oldukça karmaşık bir süreçle karşı karşıyadır (Kraus vd., 2018).

Şekil 1. Dijital Girişimcilik Ekosistemi

Kaynak: Sussan, F., & Acs, Z. J. (2017). The digital entrepreneurial ecosystem. *Small Business Economics*, 58.

Dijital Girişimcilik Ekosistemi çerçevesi dört kavramdan oluşmaktadır: dijital altyapı yönetimi, dijital kullanıcı vatandaşlığı, dijital girişimcilik ve dijital pazar yeri olarak. Yukarıda yer alan, şekil 1 ile de, dijital girişimcilik ekosisteminin dijital ekosistem ile girişimcilik ekosisteminin kesişimi olduğu izlenmektedir.

2.3. Dijital Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik

Yüksek düzeyde yenilik ve kurumsal kaliteye sahip girişimcilik faaliyetleri sürdürülebilirlik üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Dijital dönüşümün yaygınlaşması, kurumsal girişimciliğe ve sürdürülebilir kalkınma stratejisine, sürdürülebilir uygulamalara sahip esnek yapıdaki KO-Bİ'ler için yenilikçi bir yapı kazandırmaktadır (Xu vd., 2022). Dijital teknoloji, ürün ve hizmetlerin mevcut teknolojik yapılarına entegre edilebilir. Analitik bağlanabilirlik, algılanabilirlik ve izlenebilirlik gibi özellikler, yalnızca işletmelerin çevre boyutunda kirleticik, atık geri dönüşümü ve diğer sürdürülebilir yıkıcı davranışlarının izlenmesini ve değerlendirilmesini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda tüketicilere sosyo-ekolojik değer teklifini tercih edilebilir bir şekilde de sunabilmesini sağlamaktadır. Özellikle COVID-19' salgınının ortaya çıkmasından bu yana, sosyo-ekolojik sorunları ele almak için yenilikçi dijitalleşme yaklaşımlarına daha fazla ilgi gösterilmektedir. Bunun nedeni, dijital niteliklerin coğrafi alanla daha az sınırlı olması ve mükemmel genişletilebilirlik göstermesidir (Baran & Berkowicz, A., 2021).

Dijitalleşme, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine katkıda bulunmada

önemli bir rol oynamakta ve işletmelerin dijital dönüşümü olmadan, geleceğin hem ekonomik hem de çevresel zorlukları sürdürülebilir bir şekilde çözmesi beklenmemektedir (Gregori ve Holzmann 2020). Çin hükümetinin dijital ekonominin geliştirilmesi ve dijital altyapıların iyileştirilmesine yönelik girişimi, dijital girişimcilikte sürdürülebilirlik araştırmaları için geniş bir alan sağlamıştır. Ancak dijital dönüşümde dijital teknolojinin, işletmelerin sürekli olarak sürdürülebilir girişimcilik faaliyetleri gerçekleştirme stratejik davranışlarını, tam olarak açıklayamadığını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Dijital teknoloji, çevre-toplum-ekonomi entegrasyonunun değer önermesini desteklemeyi mümkün kılarken, benimsenmesi, katlanarak artan veri boyutu ile birlikte dijital ürünlerin yoğun uygulaması gibi yeni sürdürülebilirlik konularını da beraberinde getirmektedir: metaller, atıkların geri dönüşümü, işlenmesi, elektrik enerjisinin önemli ölçüde dağıtılması gibi. Sonuç olarak dijital teknoloji ile çevre arasında doğal bir çelişki var gibi görünmektedir (Xu vd., 2022).

Dijital teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanılması, girişimciler için yeni fırsatlar yaratarak, ekonomik, çevresel ve sosyal refah kapsamındaki sürdürülebilirlik boyutlarına katkı sağlayan yeni işletmelerin iş gelişimini mümkün kılmaktadır (Gregori & Holzmann 2020). Söz konusu dijital teknolojilerin gelişimi, yeni sürdürülebilir büyüme iş modellerine yol açarak (ekonomik boyutta), dijital dönüşümü de desteklemektedir (Gavrila & Ancillo 2022). Bu nedenle dijital girişimcilik sadece finansal değer yaratmakla kalmamakta aynı zamanda kaynak optimizasyonunu geliştirerek, dijital teknolojiler aracılığı ile sosyal (insan) refahı ve yoksullukla mücadeleyi de teşvik ettiği için sürdürülebilirliğe katkıda bulunmada önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, dijital teknolojilerin döngüsel ekonomi ile birleştirilmesi, sorumlu tüketim ve üretimle ilgili sürdürülebilir kalkınma hedefine, yani yeni kaynakları kullanma ihtiyacını azaltarak kaynak optimizasyonuna ulaşılmasını sağlamaktadır (Manea vd., 2021).

3. DİJİTAL GİRİŞİMCİLİK EKOSİSTEMİNDE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK: SİSTEMATİK İNCELEME

2.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Dijital girişimcilik, her alanda yer alan değişim, dönüşümle gündemi meşgul eden yenilikçi pek çok kavramı bir araya getirerek bir kar topu gibi hızla büyüyerek gelişmektedir. Gördüğümüz, takipçisi olduğumuz, yaşadığımız evrene sanal bir boyut kazandıran internete dayalı bu kavram, adeta yeryüzüne paralel bir ortama dönüşmektedir. Tüm boyutlarını öngöremediğimiz bu gelişmelerin birden fazla yüzü ile karşı karşıya kaldığımız bu günlerde kavramsal unsurları, teknolojik kapsamı ekosistem çerçevesinde sürdürülebilirlik boyutunda bir arada ele almak anlamayı kolaylaştırmaktadır. Çalışma ile dijital girişimcilik ekosistemi ile alakalı temel bilgileri bir araya toplayarak, sürdürülebilirlik bağlamında ele alan çalışmaları ikincil kaynak taraması ile bütüncül şekilde incelemek amaçlanmıştır. Böylece, çalışma ile, dijital girişimcilik ekosistemlerinde sürdürülebilirlik boyutunda ele alınan araştırmaların teori odaklı bir incelemesi sunulacak alan yazına katkı sunulmaya çalışılacaktır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma yöntemi olarak nitel araştırma yöntemlerinden olan ikincil kaynak taraması seçilmiştir. İkincil kaynak taraması ile alan yazında yer alan dijital girişimcilik ve sürdürülebilirlik çalışmalarını bir arada alan yayınların incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda dijital girişimcilik ve sürdürülebilirlik başlığı ile yayınlanmış olan araştırmalar meta analiz ilkelerine uygun şekilde sistematik olarak analiz edilmiştir. Sistematik analiz, randomize kontrollü çalışmaların bir araya getirilerek, sentezlendiği ikincil kaynak taramasına dayalı çalışmalardır (Ata & Urman, 2008). Araştırma için aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

- ✓ Araştırma metodolojisinin oluşturulması
- ✓ Başlık ile alakalı elektronik veri tabanının taranması
- ✓ Dijital girişimcilikte sürdürülebilirlik başlıklı çalışmaların sentezi.

Araştırma kapsamında konu ile ilgili yerli ve yabancı olmak üzere toplam 28 makale incelenmiştir. İncelemeye alınan bu çalışmalara uygulanan kısıtlar ve incelenen elektronik veri tabanlarına

ait bilgiler tablo 2'de yer almaktadır.

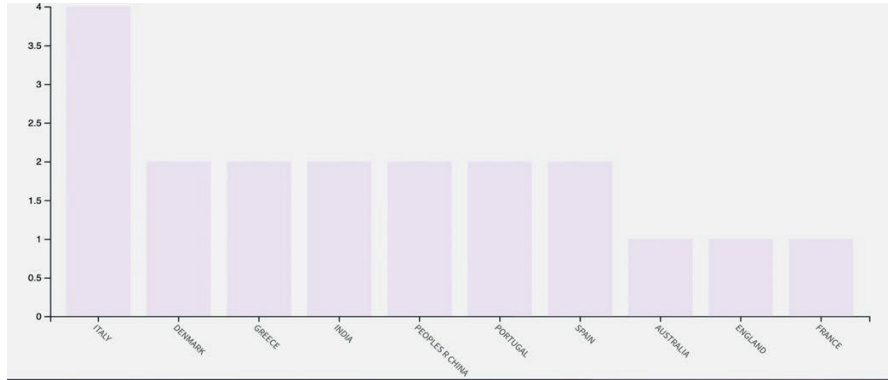
3.3.Bulgular

İncelenen çalışmaların araştırma yöntemleri

Tablo 2. Elektronik Veri tabanı Arama Sonucu

Veri Tabanının Adı	Aranan Anahtar Terimler	İlave Sınırlamalar	Tespit Edilen Makale Sayısı
Web of Knowledge	Konu: Dijital Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik	Makale+İngilizce	16
Google Akademik	Konu: Dijital Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik	Makale+İngilizce+Türkçe	12
Ulusal Tez Merkezi	Konu: Dijital Girişimcilik ve Sürdürülebilirlik	Sınırlama Olmaksızın	0

Şekil 2. Yabancı yazında İncelenen Çalışmaların Ükelere Göre Dağılımı

Tablo 3. Yayınların Bulunduğu Araştırma Alanları

Araştırma Alan Adı	Yayın Sayısı
Yönetim	24
İletişim	4
Tıp	2
Mühendislik	1
Pazarlama	2

ve yayın sayıları şu şekildedir: nitel (21), nicel (7)'dir. Yabancı yazında incelenen çalışmaların yapıldığı ülkeler incelendiğinde en çok yayının İtalya (4), Danimarka (2), Yunanistan (2), Hindistan (2), Çin (2), Portekiz (2) ve İspanya (2) şeklinde olduğu aşağıda yer alan şekil 2'den de anlaşılmaktadır.

3.3.1.Yayın Alanına Dair Bulgular

Dijital Girişimcilikte Sürdürülebilirlik ile alakalı incelenen çalışmaların araştırma alanlarına ait bulgular Tablo 3' te yer almaktadır. Tablo 3'e

göre en çok çalışmanın yönetim alanında yapılmış olduğu gözlemlenmektedir.

3.3.2.Yayınlanan Dergi ve Sayısına Dair Bulgular

Bu araştırma kapsamında incelenen akademik çalışmaların yayınlandığı dergilerin isimleri ve yayınlanan makale sayısı Tablo 4'te yer almaktadır.

En çok yayının "sustainability" adlı dergide yayınlanmış olduğu yukarıda yer alan tablo 4'ten anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Yayınlanan Dergi ve Makale Sayısı

Dergi Adı	Makale Sayısı
Sustainability	5
Pamukkale University Journal of Business Researc	2
Business Process Management Journal	1
Computer Supported Cooperative Work The Journal Of Collaborative Computing And Work Practices	1
Electronic Commerce Research And Applications	1
Entrepreneurship And Sustainability Issues	1
Frontiers In Public Health	1
Journal Of Asia Business Studies	1
Journal Of Business Research	1
Measuring Business Excellence	1
Revista Espanola De Documentacion Cientifica	1
Sustainable Cities And Society	1
Technological Forecasting And Social Change	1
İnönü University International Journal of Social Sciences (INIJOSS)	1
Journal of Academic Researches and Studies	1
European Journal of Engineering and Applied Sciences	1
Journal of Research in Entrepreneurship Innovation and Marketing	1

Şekil 3. İncelenen Makalelere Ait Özetlerin Kelime Bulutu

Şekil 3'te ise, MAXQDA 2022 nitel veri analiz programı ile düzenlenmiş olan incelenen makalelere ait özetlerin içerisinde en çok tekrarlanan kelimeler yer almaktadır. Kelime bulutuna göre tekrar sıklığı minimum 10 tutularak (en az 10 defa tekrarlanan kelimeler seçilerek) yukarıdaki şekle ulaşılmış. Şekil incelendiğinde en sık tekrarlanan kelimelerin: dijital, girişimcilik, sürdürülebilirlik, ekonomi, çalışma, sosyal ve paylaşım olduğu görülmektedir.

Tablo 5'te ise; MAXQDA 2022 nitel veri analiz programı kullanılarak çalışmada incelenmiş olan makalelerin özetleri taranarak oluşturulmuş olan tekrarlanma sıklığı minimum 3 olan kelime kombinasyonları listesi görülmektedir. Tablo 5'e göre ele alınan makalelerde kodlanmış olan konu/değişkenler olarak, en çok "dijital yeni girişimler", "girişimci halk" kelime kombinasyonlarının geçmiş olduğu görülmektedir.

Şekil 4'ten de anlaşılacağı üzere, incelenen makaleleri özetlerinde yapılan konu/değişken kodlamaları sonucu en çok "paylaşım", "dijital", "girişimcilik", "sürdürülebilirlik" ve "sosyal" kelimelerinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Aşağıda yer alan tablo 6 ile ise; literatürde "dijital girişimcilik" ve "sürdürülebilirlik" kavramları ile alakalı bazı çalışmalara yer verilerek, yazar, yayın yılı ve bulguları derlenerek listelenmiştir. Literatür incelemesi sonucunda konu ile alakalı "dijital sürdürülebilir girişimcilik" teriminin öne çıktığı görülmüştür. Dijital sürdürülebilir girişimcilik çalışmanın ana konusunu oluşturmadığından sadece dijital girişimcilikte sürdürülebilirlikle alakalı olan çalışmalardan seçilenler (rassal) tablolaştırılmıştır. Tarama sonucunda elde edilen çalışmalardan ise "dijital girişimcilik" ve "sürdürülebilirlik" kavramlarını birlikte ele alan çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 5.İncelenen makalelerde Kodlanan Özetlere Ait Tekrarlanan Kelime Kombinasyonları

Sözcük kombinasyonu	Frekans	Belgeler
Dijital paylaşım ekonomisi	3	1
Gıda tüketimi girişimciliği	3	1
Paylaşım ekonomisi platformları	3	1
Okuyan öğrenciler	3	1
Dijital yeni girişimler	4	2
Girişimci halk	4	2
Tasarım metodolojisi Yaklaşımı	3	3

Şekil 4. İncelenen Makalelere Ait Özetlerin Kodlanmış Konu/Değişkenleri

Tablo 6' dan da, anlaşılacağı üzere literatürde "dijital girişimcilik" ve "sürdürülebilirlik" kavramlarını birlikte ele alan çalışma sayısı azdır.

Yapılan literatür taramasından elde edilen bulgulardan, dijital teknolojiye yönelik artan sayıda kapsayıcı dijital girişimcilik faaliyetinin, yok-

Tablo 6. Dijital Girişimcilik ve Sürdürülebilirlikle Alakalı Çalışmalar

Yazar	Yayın Yılı	Bulgu	Araştırma Yöntemi
Akhter, F.	2017	Çalışmanın amacı, iş süreçlerinin büyüme ve sürdürülebilirlik için teknolojilere güvenme düzeyini araştırmaktır. Sudi Arabistan için yapılan çalışmada, girişimciliğinin gelecekteki büyümesi ve sürdürülebilirliğinin, bilgi sistemlerinin benimsenmesine ve entegrasyonuna bağlı olduğu bulgulanmıştır. Çalışma kapsamında 31 Sudi dijital girişimcisi ile yapılan online anketler sonucunda, girişimlerin büyümesinin ve sürdürülebilirliğinin teknoloji odaklı iş sürecinin benimsenmesine bağlı olduğu belirtilmiştir.	Nitel
Bican, P. M., & Brem, A.	2020	Çalışmada, dijital teknoloji ve dijital iş modellerinin bir dijital dönüşüm süreci tarafından yönetilen inovasyon ile nasıl sürdürülebilir bir şekilde ilişkilendirilebileceğine dair kavramsal bir çerçeve önerilmektedir.	Nitel
Ye, Q., Zhou, R., Anwar, M. A., Siddiquei, A. N., & Asmi, F.	2020	Çalışma, yeşil girişimcilğe yönelik artan niyet için teorik ve pratik çıkarımlara katkıda bulunmaktadır.	Nitel
Passaro, R., Quinto, I., Ripa, P., & Thomas, A.	2020	Bu makalenin amacı, startup evriminin, misyonlarının etkililiğini ve sürdürülebilirliğini destekleyen bilgi ve kaynakları elde etmek için işbirliği yapacak aktörler bulmaları için yaşam döngüsü modelinde kavramsallaştırılıp kavramsallaştırılmayacağını araştırılmasıdır.	Nitel
George, G.; Merrill, R.K.; Schillebeeckx, S.J.	2021	Çalışma sürdürülebilirliğin karşılaştığı yönetim sorunlarını gündeme getirmiş ve dijital sürdürülebilirliğin girişimcilik inovasyonu ve stratejisindeki ilerlemeyi destekleyebileceğine dikkat çekmiştir.	Nitel
Jha, A., Sindhwani, R., Dwivedi, A., & Saddikuti, V.	2021	Çalışmanın amacı, paylaşılan kaynakları kullanarak dijital girişimciliğin sıkıntılı bir durumdan sürdürülebilir şekilde kurtarılması için önemli kriterleri belirlemektir. Çalışma ile gelişmekte olan ekonomilerde, paylaşım ekonomisi girişimlerinin sürdürülebilir bir şekilde iyileştirilmesi için en önemli beş kolaylaştırıcı (teknolojik yenilik teknolojik uzmanlık, rekabet yerine sanal ve fiziksel alanların işbirliği ve şeffaflık yoluyla yetersiz hizmet alan gruplara fayda) belirlenmiştir.	Nitel
Baranauskas, G.; Raišienė, A. G.	2022	Bu makale, sürdürülebilir dijital girişimcilik terimini ve dijital sürdürülebilir değer döngüsünün birleşik kavramsal çerçevesini tasvir etmektedir.	Nitel
Herman, E.	2022	Çalışmanın amacı, dijital girişimcilik ile üretken, yenilikçi girişimcilik arasındaki karşılıklı ilişkiyi ve bunun AB ülkelerinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılması üzerindeki etkisini araştırmaktır.	Nitel
Constantin, F., & Kavoura.	2022	Araştırmanın amacı Romanya'da Oradea şehrinde diş hekimliği mesleğinde kullanılan web siteleri ve sosyal ağların bir dijital girişimcilik aracı olup olmadığını incelemek, 2018-2021 döneminde söz konusu şehirdeki tüm lisanslı diş hekimleri için dijital araçlarla yapılan değişiklikleri içerik analizi yöntemiyle karşılaştırmak ve tıbbi hizmetlerin sürdürülebilirliğini ortaya koymaktır. Çalışma ile diş hekimliğinde dijitalle yönelik bir ilgi olduğu ancak potansiyelin yeterince kullanılmadığı bulgulanmıştır.	Nitel

Kaynak: yazar tarafından oluşturulmuştur.

sulluğun önüne geçilmesinin, dolayısıyla sosyal eşitsizliğin azaltılması için etkili bir çözüm olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Çeşitli dijital girişimci işletmeler tarafından, dijital teknolojilerin uygulanmasıyla kazanılan analitik yetenek, bağlantı yeteneği, ekonomik, sosyal ve çevresel alanlardaki piyasa başarısızlığını kırabilir ve böylece olumlu çevresel etkiler gerçekleştirilir (Levinsohn, D. 2013:194). Ayrıca çalışmalarda dijital girişimcilik, geleneksel, sosyal ve sürdürülebilir girişimcilikten, kurumsal ağ teorilerinden, davranışsal ekonomi yaklaşımlarından gelen çok sayıda fikri bir araya getiren, gelişmekte olan bir alt grup ve aranan bir girişimcilik türü olarak özetlenmektedir (Bican & Brem, 2020). Dijital teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanılması, girişimciler için ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirliği sağlayan yeni işletmelerin gelişmesi ile iş gelişimini de sağlayan yeni fırsatlar yaratmaktadır ayrıca kritik sürdürülebilirlik zorluklarının üstesinden gelmekte de faydalanılmaktadır (George vd., 2021). Dijital dönüşüm stratejilerini hızla geliştirmeyen ve uygulamayan kuruluşların bu yeni gerçekliğe (dijital girişimcilik, dijital ekonomi) ayak uydurması ve rekabet etmesi pek olası değildir (Akhter, 2017). İncelenen makalelerden Baranauskas & Raišiene (2021)'e göre ise, dijital sürdürülebilir değer yaratmanın kavramsal bir çerçevesini oluşturmak için üçlü sonuç (TBL) yöntemi birleştirilmiş ve dijital girişimciliğin sürdürülebilirlik boyutunda; sosyal, çevresel ve ekonomik (finansal) hedefleri dijital ürünlere yerleştirme sürecini temsil ettiği savunulmuştur. George vd. (2021)'de ise; dijital sürdürülebilir girişimcilik, dijital teknolojiyi yaratıcı bir şekilde konumlandırarak ve kullanarak sosyal ve çevresel değer yaratımını arttırma sürdürülebilir hedefini arayan organizasyonel faaliyetler olarak tanımlanmıştır.

Dijital girişimcilik ekosistemi ve sürdürülebilirlik araştırma alanının temel engelleri ise aşağıda tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca dijital girişimcilik uygulamasında tanımlanan ve aşağıdaki tabloda sunulan engeller, ek bilimsel araştırma gerektirmektedir.

- ✓ Dijital girişimcilik yasal statüsünün sağlanması
- ✓ Dijital girişimcilikte sürdürülebilirlik boyu-

tunda verimlilik ve karmaşıklığın dengelenmesi

- ✓ Rekabet
- ✓ Terimlerin kavramsallaştırılması ve temellendirilmesi
- ✓ Geliştirme ve yönetim stratejileri
- ✓ Ulusal düzeyde yasal, sosyal ve ekonomik tanınma
- ✓ Dijital girişimciliğe sürdürülebilirlik alanının dahil edilmesi

SONUÇ

Son yıllarda hayatın her alanında dijital dönüşümün yükselişiyle birlikte, işletmelerin dijitalleşmesi iş operasyonlarında, iş süreçlerinde ve iş birliği yöntemlerinde benzersiz değişiklikler getirmektedir. Dijital dönüşüm, büyük veriye, iş analitiğine, bulut bilişime, mobiliteye ve sosyal medya platformlarına doğru kurumsal bir geçiş olarak tanımlanmaktadır. Dijital teknolojiye dayalı olarak da işletmelerin strateji ve yapısının yeniden tanınması, yeniden uyarlanması süreci girişimcilik ekosistemi için önemli olmaktadır. İster stratejik ister organizasyonel açıdan olsun, dijitalleşmenin başlangıcı yeni bir modelin başlangıcı anlamına gelmekte ve dijital dönüşüm, dijital fırsatların geliştirilmesi kapsamında geleneksel endüstrileri alt üst ederek, yaratıcı yıkıma sürükleyebilmektedir.

Çalışmada dijital girişimcilikte sürdürülebilirlik boyutu ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan ele alınarak incelenmektedir. Dijital girişimcilikte sürdürülebilirlik boyutu, sürdürülebilir değer çerçevesinin yürürlüğe girmesi, etkileri ile bu alandaki gelecek araştırmalar için bir başlangıç noktası olarak düşünülmeli ve çalışma ile bu alana yönelik çalışmak isteyenlere farkındalık yaratılması beklenmektedir. Teorik açıdan bakıldığında, çalışma, genel olarak dijital girişimcilik teorik yapısına ve nasıl yapıldığına katkıda bulunan, dijital girişimcilik ile sürdürülebilirlik arasındaki bağlantıyı anlamak için kavramsal bir inceleme gerçekleştirmektedir. Pratik açıdan bakıldığında ise, bu makale uygulayıcılar, girişimciler ve kamu aktörleri için önemli bilgiler sunmaktadır. Dijital bir dünyada girişimciliğin karmaşık ve dinamik doğasını an-

lamaya yardımcı olmakta ve dijital teknolojilerin yalnızca dijital sürdürülebilir iş modellerinin tanımı ve geliştirilmesine değil, aynı zamanda farklı alanlarda kamu politikalarının uygulanmasına nasıl dahil edilebileceği hakkında bilgi sağlar. Dijital girişimciliğin ve sürdürülebilirliğin toplumsal, bireysel etkilerini en üst düzeye çıkarmak için hükümet, endüstri ve üniversitelerin iş birliği yapması gerekmektedir.

Dijital girişimcilik ve sürdürülebilirlik kavramlarının kavramsal düzeydeki tartışılmasının literatürdeki eksikliği ve söz konusu kavramların birlikte ele alındığı modellerin geliştirilmesi strateji ve yönetim boyutunda bir ihtiyaç olmaktadır. Çalışma ile ortaya çıkan bu ihtiyacın, modern organizasyon yönetimi teorilerinin ayrı bir araştırma alanı haline gelme ve artma potansiyelinin ana hatları çizilmektedir. Son sosyo-ekonomik zorluklar ve COVID-19 nedeniyle pazar yöneliminin dinamikleri, iyi bilinen dijital sosyal ve sürdürülebilir girişimcilik içindeki potansiyel yenilikçi yaklaşımlara odaklanmaya yol açmıştır ve iş modeli inovasyonu ve sürdürülebilirlik alanlarının gelişimine katkıda bulunmuştur.

Dijital girişimcilik üzerine yapılan araştırmalar, dijital girişimciliği geliştirmekte olan bir alt grup ve geleneksel sosyal, sürdürülebilir yaklaşımlardan, çok sayıda fikri bir araya getiren aranan bir girişimcilik türü olarak özetlemektedir. Bununla birlikte, girişimcilik fırsatlarının tanımlanmasına, girişimci eylemlerin takibine ve dijital olarak etkinleştirilen iş modellerinin değer yakalama boyutuna sınırlı dikkatin neden olduğu bir araştırma boşluğu gözlemlenmektedir.

Çalışmada incelenen yerli ve yabancı çalışmaların sistematik analizi sonucu,

- ✓ Dijital girişimcikte sürdürülebilirlik kapsamında, "dijital paylaşım ekonomisinin" en çok çalışılan boyut olduğu, yabancı yazında incelenen makalelerde en çok yayının İtalya'dan yapıldığı ve yönetim alanında olduğu,
- ✓ Dijital platform iş modeli uygulamasının ve dijital iş ekosistemi gelişiminin yoğunluğu, stratejik yönetim düzeyinde sınırlı bir anlayışı ortaya çıkardığı, sürdürülebilir ve döngüsel iş modellerine geçişten etkilenen kuruluşların, süreç planlaması, kültürel değişimler hakkında hala

uygun beceri ve bilgiye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

Sürdürülebilirlik alanının son zamanlarda bilimsel olarak dijital girişimcilik ekosistemine dahil edilmesi, hem önemli bir operasyonel zorluk hem de dijital girişimcilik kavramının ve dijital girişimcilik ekosisteminin potansiyel bir değer boyutu haline gelmiş, bu durum ise, terminolojiyle örtüşen teorik kavramsallaştırma eksikliğini ve ampirik kanıt kıtlığını yansıtmıştır.

Çalışmanın kavramsal boyutta kalması, literatürde yeterince kaynak olmaması bir sınırlılıktır ve ileriki çalışmalarda konuya ilişkin ölçek kullanılarak çalışmanın çerçevesinin geliştirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- AKHTER, F. (2017). Unlocking digital entrepreneurship through technical business process. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 5(1), 36-42.
- ATA, B. VE URMAN, B. 2008. Sistematik Derlemelerin Kritik Analizi. *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi*, 5 (4), 233- 240.
- BARAN, G.; BERKOWICZ, A. (2021). Digital Platform Ecosystems as Living Labs for Sustainable Entrepreneurship and Innovation: A Conceptual Model Proposal. *Sustainability*, 13, 6494.
- BARANAUSKAS, G.; RAISÖİENE ©, A.G.(2022). Transition to Digital Entrepreneurship with a Quest of Sustainability: Development of a New Conceptual Framework. *Sustainability*, 14, 1104.
- BİCAN, P. M., & BREM, A. (2020). Digital business model, digital transformation, digital entrepreneurship: Is there a sustainable "digital"? *Sustainability*, 12(13), 5239.
- CONSTANTİN, F., & KAVOURA, A. (2022). Digital Entrepreneurship via Sustainable Online Communication of Dentistry Profession, Oradea, Romania: A Longitudinal Analysis. *Sustainability*, 14(2), 802.
- DAVIDSON, E. AND VAAST, E. (2010), Digital entrepreneurship and its sociomaterial enactment, *Proceedings of the 43rd Hawaii International Conference on System Sciences*, pp. 1-10.

- FERNANDES, C., PÍRES, R., & ALVES, M. C. G. (2022). Digital Entrepreneurship and Sustainability: The State of the Art and Research Agenda. *Economies*, 11(1), 1-15.
- GEORGE, G.; MERRILL, R.K.; SCHILLEBEECKX, S.J.(2021). Digital sustainability and entrepreneurship: How digital innovations are helping tackle climate change and sustainable development. *Entrep. Theory Pract.*, 45, 999–1027.
- GREGORI, PATRICK, AND PATRICK HOLZMANN. (2020). Digital sustainable entrepreneurship: A business model perspective on embedding digital technologies for social and environmental value creation. *Journal of Cleaner Production* 272: 122817.
- HERMAN, E. (2022).The Interplay between Digital Entrepreneurship and Sustainable Development in the Context of the EU Digital Economy: A Multivariate Analysis. *Mathematics*, 10, 1682.
- HOLZMANN, P., & GREGORI, P. (2022, June). Setting the Stage for Digital Sustainable Entrepreneurship: A Systematic Literature Review. In *Proceedings of the EURAM 2022 Conference, Winterthur/Zurich, Switzerland* (pp. 15-17).
- HULL, CLYDE EIRIKUR, YU-TING CAISY HUNG, NEIL HAIR, VÍCTOR PEROTTI, AND RICHARD DEMARTINO. (2007). Taking advantage of digital opportunities: A typology of digital entrepreneurship. *International Journal of Networking and Virtual Organisations* 4: 290–303.
- JHA, A., SINDHWANI, R., DWIVEDI, A., & SADDIKUTI, V. (2021). Sustainable recovery for digital entrepreneurs with shared resources: enablers, challenges and solutions. *Journal of Asia Business Studies*.
- KRAUS, S., PALMER, C., KAILER, N., KALLINGER, F. L., & SPITZER, J. (2018). Digital entrepreneurship: A research agenda on new business models for the twenty-first century. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*.
- KORPELA, K., KUUSIHOLMA, U., TAIPALE, O., & HALLIKAS, J. (2013, January). A framework for exploring digital business ecosystems. In *2013 46th Hawaii International Conference on System Sciences* (pp. 3838-3847). IEEE.
- LEVINSOHN, D. (2013).Disembedded and beheaded: A critical review of the emerging field of sustainability entrepreneurship. *Int. J. Entrepr. Small Bus.*, 19, 190–211.
- LICHTENTHALER, ULRICH. (2021). Digitainability: The combined effects of the megatrends digitalization and sustainability. *Journal of Innovation Management* 9: 64–80.
- MANEA, DANIELA-IOANA, NICOLAE ISTUDOR, VASILE DINU, AND DOREL-MIHAI PARASCHIV. (2021). Circular economy and innovative entrepreneurship, prerequisites for social progress. *Journal of Business Economics and Management* 22: 1342–59.
- NAMBISAN, SATISH. (2017). Digital entrepreneurship: Toward a digital technology perspective of entrepreneurship. *Entrepreneurship: Theory and Practice* 41: 1029–55.
- PASSARO, R., QUINTO, I., RIPPÀ, P., & THOMAS, A. (2020). Evolution of collaborative networks supporting startup sustainability: evidences from digital firms. *Sustainability*, 12(22), 9437.
- RICHTER, C., KRAUS, S., BREM, A., DURST, S. AND GISELBRECHT, C. (2017), “Digital entrepreneurship: innovative business models for the sharing economy”, *Creativity and Innovation Management*, Vol. 26 No. 3, pp. 300-310.
- SAHUT, J. M., IANDOLI, L., & TEULON, F. (2021). The age of digital entrepreneurship. *Small Business Economics*, 56(3), 1159-1169.
- SUSSAN, F. AND ACS, Z. (2017), The digital entrepreneurial ecosystem, *Small Business Economics*, Vol. 49 No. 1, pp. 55-73, doi: 10.1007/s11187-017-9867-5.
- YE, Q., ZHOU, R., ANWAR, M. A., SIDDIQUEI, A. N., & ASMÍ, F. (2020). Entrepreneurs and environmental sustainability in the digital era: Regional and institutional perspectives. *International journal of environmental research and public health*, 17(4), 1355.
- XU, G., HOU, G., & ZHANG, J. (2022). Digital Sustainable Entrepreneurship: A digital capability perspective through digital innovation orientation for social and environmental value creation. *Sustainability*, 14(18), 11222.